

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В Україні працюють представники як формального, так і неформального секторів, однак повноцінний ринок венчурних інвестицій ще не сформовано. Враховуючи актуальність та новизну використання венчурного капіталу для вітчизняних переробних підприємств, з метою формування такого ринку вважаємо доцільним більш глибоко дослідити існуючі у світі механізми венчурного інвестування і шляхи їх ефективного використання на практиці.

Сьогодні можемо впевнено стверджувати, що в Україні поступово відбувається становлення нового професійного фінансового сектору - венчурних фондів, основною метою яких виступають проекти й компанії на ранніх стадіях їхнього розвитку. Формується пул професійних венчурних інвесторів. Поки їх не так багато. У майбутньому ринок венчурних інвестицій серйозно виросте за рахунок як перетікання капіталу з банківського, страхового й пенсійного секторів, так і створення венчурних фондів великими фінансово-промисловими компаніями.

Інвестиції – це довгострокове вкладення коштів у грошовій, матеріальній і не матеріальній формах в об'єкти підприємницької діяльності після всебічної оцінки ступеню ризиків з метою отримання доходу. Інвестиційний ринок - це сукупність фінансових взаємовідносин які складаються між торговцями інвестиційних продуктів і послуг та їх можливими клієнтами з вкладення коштів у придбання активів, корпоративних прав та цінних паперів. Питання залучення інвестицій задля гарантованого отримання вигод від швидкого зростання завжди знаходяться в центрі уваги вчених, бізнесменів та влади, оскільки раціональне фінансування перспективного бізнесу призводить до економічного зростання країни у вигляді збільшення кількості працюючих та податкових надходжень. Постійне технологічне оновлення, інновації, особливо в умовах сучасного світу вимагають наявності на ринку достатнього числа компетентних фахівців з розвитку інноваційних проектів, а також достатній капітал для їх безперервного фінансування.

Необхідно звернути увагу на те, що суб'єкти інвестиційного ринку, діючи в системі з значною ентропією, наражаються на ризик, тобто існує імовірність виникнення непередбачених фінансових втрат (наприклад у вигляді зниження або цілковитої втрати очікуваних доходів, втрати капіталу тощо) у випадку не вірної оцінки умов інвестиційної діяльності.

Інвестиційний ризик – сукупність конкретних видів ризиків, пов'язаних із здійсненням інвестиційної діяльності підприємств, оскільки окремі види інвестиційного ризику пов'язані з можливою втратою капіталу інвестора, його слід віднести до групи найнебезпечніших ризиків (іноді навіть катастрофічних).

Ми вважаємо, що характерною рисою сучасного економічного простору України є утворення багатоступінчастої моделі інвестиційної діяльності. Її структуризація та інституціоналізація з розмежуванням функцій, завдань між різними суб'єктами господарювання дає змогу відобразити ставлення різних типів людей до ризику і діяльності, пов'язаної з ним. Побудова цієї моделі та її застосування в системі державного управління є актуальним та важливим завданням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми врахування інвестиційних ризиків різного типу знайшли висвітлення у наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, можна зазначити роботи І.Борщука, О.Бугрова, В.Варені, В.Головатюка, А.Дагаєва, І.Дворака, О.Зальотова, О.Іваницької, М.Клапківа, В.Мартиненка, А.Пересади, О.Чечелюка, Гришової І.Ю., Шабатури Т.С., Крюкової І.О.,

Кужеля В.В., Чирви О.Г., Непочатенко О.О., Наумова О.Б., Лагодієнка В.В., Чупіса А.В., Борисової В.А., Маліка М.Й., Жука Н.В., Лупенка Ю.О., Стоянової – Коваль С.С. та ін. [1-12].

Від англійського слова “*venture*”, яке перекладається в словнику В.К.Мюллера [1] як “ризикове підприємство”, “спекуляція”, “сума, яка підлягає ризику” беруть початок терміни “*венчурний капітал*” і “*венчурний бізнес*”.

Дослідження свідчать, після Другої світової війни з'явилися перші ознаки венчурного бізнесу. Подібним до венчурних фірм фінансове партнерство “Дж. Х. УїтнієндКомпані” [2]. В Силіконовій долині, де у 1957 р. Артур Рок знайшов альтернативну можливість фінансування виробництва нового кремнієвого транзистора. Саме він вперше вжив термін „венчурний капітал”. Так була заснована FairchildSemiconductors – перша компанія з виробництва напівпровідників [3]. Поява венчурного капіталу обумовлена в кінці 70-х років.

Метою написання статті є негайна потреба у формуванні економічного середовища, яке б здійснювало цілеспрямований пошук, підготовку й реалізацію нововведень, що забезпечують конкурентоздатність в сучасних умовах підвищених ризиків та високих темпів інфляції. Визначальним є вибір оптимальної інноваційно-інвестиційної моделі, яка дозволить підприємцям на прозорій основі отримати і використати оптимальні економічні і фінансові ресурси.

Виклад основного матеріалу дослідження Ми вважаємо, що сутність венчурного фінансування зводиться до наступного: сприяти підйому певного бізнесу через надання конкретних засобів в обмін на пакет акцій фірми. Венчурний бізнес вважається посередником між інвесторами і бізнесменами, він ніяк не вносить особисті засоби до акцій фірм.

Це є принциповою особливістю цього типу інвестування. Метою венчурного капіталу є одержання високого доходу від інвестицій, незважаючи на ризики.

Підйом грошових коштів в 10 разів за 5-7 років - звично прогнозований підсумок європейського або американського венчурного фонду. За західними еталонами венчурне інвестування (або інвестування ризикових грошових коштів) вважається різновидом прямих вкладень, а венчурні фонди, які вважаються джерелом для венчурного грошових коштів, в традиційному осмисленні фінансуються з пенсійних і страхових фондів.

По суті це залучення капіталу на кілька років у компанії, що мають шанси швидкого росту, як правило, у малі та середні підприємства. З цього випливає і головне призначення венчурного інвестування - надання обігових коштів для невеликих рентабельних фірм. Дослідження демонструють, ніби фірми з венчурною допомогою найбільш підготовлені до засвоєння інновацій, швидше розвиваються і створюють більш робочих місць, ніж величезні фірми.

Модель становлення інвестиційної діяльності, яка базується на венчурному бізнесі як одиничному вигляді підприємництва, вважається потрібної для вдалого становлення економіки України і просування лише суспільства. Законодавче регулювання венчурного направлення, присутність конкретного чисельності інвесторів, з необхідним розміром грошових коштів, які можуть бути суб'єктами венчурної діяльності.

Само поняття “*венчурний бізнес*” внесено до Законів і актів України, а, саме в Рішенні Державної Комісії з цінних паперів та фондового ринку від 8 січня 2002 р. № 8 та 9, постанові Верховної Ради “Про дотримання законодавства щодо розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності в Україні” від 16 червня 2006 р., проте досі не дано визначення суті, функцій, принципів діяльності саме венчурних фондів і венчурних фірм.

Сьогодні здійснюються операції з ліцензування фірм з управління активами інститутів загального інвестування (ІСІ). У Єдиному муніципальному реєстрі загального інвестування зареєстровано 32 інститути загального інвестування, з яких 22 венчурних фонди [4].

Законом про ІСІ ще передбачається, ніби розкриті інвестиційні фонди інвестиційних фірм, які були зроблені в узгодженні з Указом Президента України “Про інвестиційні фонди і інвестиційні компанії”, вимушені усуватися або привести власну діяльність в співвідношення з вимогами законодавства протягом 2-х років і нараховує не більше десятка працюючих на ньому компаній, фонд прямих інвестицій “Україна” (інвестував 22,5 млрдол.) [5].

Єдиною межею, властивою для венчурного фінансування, вважається рівна підневільність між ризиком і вірогідністю роздобути вкладення – ніж верховний грошовий ризик, тим важче бізнесменові роздобути потрібну оплату для його планів і тим високу вартість необхідно виплачувати за заманені засоби у вигляді відсотків, або у розмірі доходів грядущої компанії.

Але виявляється, ніби в критеріях активного наукового прогресу відмова від втілення ризикових, проте багатообіцяючих підприємницьких планів на практиці несе небезпеку істотно більших грошових втрат для економіки і співтовариства в цілому через втрату конкурентоспроможності державних виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Для України південноамериканська система венчурного бізнесу вважається більш прийнятною. Для неї істотною є високий рівень ризиків, який розрізняє її від найбільш популярних механізмів підтримки бізнес-планів, як, інвестування в банківські кредити.

Потрібні засоби мають всі шанси надаватися за відсутності гарантованого забезпеченню заставною власністю, збереженнями, або іншими активами бізнесмена. Якщо план провалиться, інвестор має можливість вимагати частину активів даної компанії, пропорційну його долі у зареєстрованому статутному фонді. Інвестор венчурних грошових коштів виступає партнером та розподіляє ризики і відповідальність спільно з бізнесменом.

Потреба в отриманні кредитів такого роду найчастіше виникає у молодих або дрібних бізнесменів, винахідників, експертів і інженерів, які намагаються без допомоги інших втілити новітні унікальні і багатообіцяючі дослідження.

Шлях в комерційний банк неможливі завдяки таким чинникам:

- більшість проектів починають приносити прибуток через 3-5 років, що є неприйнятним для банків у сучасних умовах;
- банки бажають працювати з проектами низького рівня грошового ризику;
- банки стануть неодмінно вимагати гарантій.

Функціональна роль інвесторів полягає в управлінні фінансування планів на всіх кроках, починаючи з експертизи ідей бізнесменів і завершуючи постачанням ліквідності акцій створеної компанії.

Венчурні фонди готові вкладати засоби в наукоємні дослідження у тому числі і з високим рівнем невизначеності. Оскільки конкретно тут криється великий потенціал здобуття надприбутку.

Зрозуміло, що інвестори йдуть назустріч бізнесменам, виходячи ніяк не з альтруїстичних думок. Інтерес інвестора міститься якраз в тому, щоб максимізувати прибуток від власних фінансових вкладень, який виявиться значно більшим, ніж розташування вільних грошових коштів на банківських депозитах, або при їх вкладенні в цінні папери з фіксованим прибутком.

Беручи до уваги те, що Український уряд переходить на інвестиційну модель розвитку, зараз набирає особливого значення державна регуляція інвестиційного процесу в Україні, що виражається в формуванні передумов:

- введення відповідної законодавчої бази, контролю за дотриманням законодавства;
- стимулювання розвитку венчурного бізнесу та ІСІ;
- забезпечення прозорості, чесної конкуренції на виробництві, у сфері послуг і банківському секторі, що унеможливить отримання надприбутків, використовуючи екстенсивні чинники ведення бізнесу;

- ведення єдиної бухгалтерської звітності замість двох чи трьох: для податкової, акціонерів і для себе;

- підготовка спеціалістів – професіоналів, які зможуть іти на виправданий ризик.

Основними суб'єктами державної системи у сфері венчурного бізнесу виходить Державна комісія згідно регуляції ринку грошових послуг спільно з Державною комісією регуляції фондового ринку. До складу управління координаційної ради, зробленої з метою координації діяльності муніципальних органів згідно питанням функціонування ринку значимих паперів, потрібно підключити Голову ДКФП.

Істотний інтерес і контроль потрібно приділяти питанням патентування і гарантування прав інтелектуальної власності, які є безумовно необхідним елементом інвестиційної сфери.

Створення і постачання реалізації політики щодо інвесторів, залучення капіталів для інвестицій і інновацій, формування і функціонування ринку коштовних паперів і їх похідних, обіг акцій на вторинному ринку паперів, сприяння до інтернаціональних еталонів вважається тією рушійною потужністю яка здатна піднести інвестиційний ринок в країні.

Перспективним в даному напрямку досліджень є визначення державної політики щодо формування необхідних передумов для венчурного фінансування, зокрема в сфері податкової політики, митного законодавства.

Інвестиційний ринок компаній продовольчої сфери потрібно роздивлятися як інтегровану систему з величезною чисельністю господарюючих суб'єктів, різноманіттям суспільно-фінансових дій, неоднозначністю завдань, великими масивами інформації, безперервно зростаючою кількістю взаємозв'язків між співучасниками ринку. Його головними системними якостями вважається структурованість та плинність.

Створенню благоприємного інвестиційного клімату харчової промисловості України, і відповідно підвищенню конкурентоспроможності продукції харчових підприємств на міжнародних ринках, перешкоджає нестача необхідних для забезпечення стабільного функціонування правового поля екстернальних інституцій, що гарантувало б дієвість антимонопольного законодавства, дотримання контрактних зобов'язань, права власності й т. ін. Проте вже сьогодні на території України для іноземних інвесторів встановлюється національний режим інвестиційної діяльності шляхом створення благоприємного правового поля, що регулюється відповідними Законами України, зокрема: "Про інвестиційну діяльність", "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" "Про режим іноземного інвестування" тощо, якими передбачена:

1. державна гарантія захисту інвестицій, незалежно від форм власності;
2. відшкодування збитків, у т. ч. упущену вигоду та моральну шкоду, завданих їм внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи посадовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора;
3. повернення інвестиції іноземному інвестору в натуральній формі, або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі в разі припинення інвестиційної діяльності;
4. застосування національного режиму валютного регулювання та справляння податків на території України до суб'єктів підприємницької діяльності або інших юридичних осіб, створених за участю іноземних інвестиційних потоків, незалежно від форм та часу їх внесення [1].

Разом з цим, створення сприятливого інвестиційного клімату також залежить від ефективності застосування інструментів залучення іноземних інвестиційних потоків в економіку України, зокрема, залучення інвесторів на умовах здійснення угод злиття та поглинання, які в міжнародній практиці залишаються одним із перспективних напрямів

інвестиційного розвитку галузей економіки, нарощування їх стратегічного потенціалу.

Висновки. Беручи до уваги те, що Україна переходить на інвестиційну модель розвитку, набирає особливого сенсу державна регуляція інвестиційного процесу в Україні, яке направлена на створення конкретних передумов:

- вдосконалення відповідної законодавчої бази, посилення контролю за дотриманням законодавства;
- стимулювання розвитку венчурного бізнесу та ІСІ;
- забезпечення прозорості, чесної конкуренції на виробництві, у сфері послуг і фінансовому секторі, що унеможливить отримання надприбутків, використовуючи екстенсивні чинники ведення бізнесу;
- введення міжнародних стандартів бухгалтерської звітності як у державному секторі економіки так і у приватному бізнесі;
- підготовка спеціалістів – професіоналів, які зможуть правильно оцінювати виправданість ризику.

Анотація

Проведено дослідження інвестиційно-інноваційних ресурсів як основоположних засобів становлення європейської моделі розвитку національної економіки. Проаналізовано сучасний стан інноваційного процесу в економіці України, а також напрями іноземних інвестицій, зокрема венчурного капіталу, та їх значення для економіки країни. Запропоновано напрями активізації притоку іноземних інвестицій в Україну.

Ключові слова: інноваційний розвиток, державна регуляція інвестиційного процесу, інвестиції, ефективність інвестиційного процесу, інвестиційні ресурси, венчурний капітал

Аннотация

Проведено исследование инвестиционно-инновационных ресурсов как основных средств становления европейской модели развития национальной экономики. Проанализировано современное состояние инновационного процесса в экономике Украины, а также направления иностранных инвестиций, в частности венчурного капитала, и их значение для экономики страны. Предложены направления активизации притока иностранных инвестиций в Украину.

Ключевые слова: инновационное развитие, государственная регуляция инвестиционного процесса, инвестиции, эффективность инвестиционного процесса, инвестиционные ресурсы, венчурный капитал

Summary

Research investment and innovation resources as a basic means of becoming the European model of development of the national economy. The current state of the innovation process in the Ukrainian economy, as well as the direction of foreign investment, in particular venture capital, and their importance to the economy. The directions of enhancing the inflow of foreign investments in Ukraine.

Key words: innovative development, government regulation of the investment process, investment performance of the investment process, investment funds, venture capital

Список використаної літератури:

1. Мюллер В.К. Англо-русский словарь: 53000 слов / Мюллер В.К. – М.: "Русский язык", 1978. – 884 с. (172)
2. Дагаев А.А. Механизмы венчурного (рискового) финансирования: мировой опыт и перспективы развития в России / Дагаев А.А. // Менеджмент в России и за рубежом. – 1998. – № 1. (72)
3. Електронний ресурс -[http:// www.venture-nvf.ru](http://www.venture-nvf.ru) (106)

4. Річний звіт ДКЦПФР за 2009 рік. Стан ринку спільного інвестування. // Аналітичний огляд станом на 30.06.09р. – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua/files/f1153830499.mht> (200)

5. Княжанський В. Продається “українська ідея”. Без венчурного капіталу інновацій не буде / Княжанський В. // День. – 2003. – № 9. (128)

6. Гришова І.Ю. Державна підтримка як невід’ємний механізм економічного зростання. Інституційні чинники розвитку підприємницьких структур. Колективна монографія / Під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. – Умань: СПД Сочінський, 2013. – С.36-44.

7. Гришова І.Ю. Вплив інституціональної структури на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.О. Непочатенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 . – С. 47-51. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>

8. Державна підтримка регіональних програм інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / І.Ю. Гришова, В.А. Замлинський, В.В. Кужель // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 . – С. 201-206. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>

9. Кужель В.В. Економічна природа механізмів державної підтримки аграрної сфери / В.В.Кужель// Бізнес-навігатор. Науково-виробничий журнал. – Херсон, 2011. – №5 (26). – С. 187-192.

10. Кужель В.В. Державна підтримка економічного розвитку аграрного сектору / В.В. Кужель // Ефективна економіка". Науковий журнал. – 2013. – № 6. – Режим доступу до журн.: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=6&y=2013>

11. Чирва О.Г. Трансформація сучасної парадигми теорії конкурентоспроможності / О.Г. Чирва // Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»: науковий збірник / Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2010. – № 177. – С. 21 – 28.

12. Шабатура Т.С. Інвестиційні потоки к фактор нарощення інноваційного потенціалу підприємств [Електронний ресурс] /С.С. Стоянова-Коваль, Т.С. Шабатура, В.О. Непочатенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 3. – С. 160-165. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n3.html>